

Nr 6

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning om försäljning av alkoholfria drycker; given Stockholms slott den 29 oktober 1954.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om försäljning av alkoholfria drycker.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Per Edvin Sköld

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ändrad lagstiftning om försäljning av alkoholfria drycker. Det nuvarande tillstånds- och anmälningstvånget vid utskänkning av sådana drycker och den därmed förbundna prövningen av innehavarens lämplighet föreslås i huvudsak slopade. Utminutering och utskänkning av alkoholfria drycker skall enligt förslaget i princip vara tillåten under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Vidare förordas att den särskilda besiktning av vissa enklare utskänkningslokaler, som kvarstår efter 1954 års ändringar i gällande förordning, skall bortfalla. Missförhållanden i samband med alkoholfria serveringar skall enligt förslaget motverkas genom effektiviserade bestämmelser om övervakning och ingripanden. Förslaget innebär i övrigt åtskilliga förenklingar och har utarbetats i viss anslutning till de vid 1954 års riksdag antagna förordningarna om försäljning av rusdrycker och öl. De nya bestämmelserna föreslås skola träda i kraft den 1 oktober 1955.

Förslag

till

förordning om försäljning av alkoholfria drycker

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Med *alkoholfri dryck* förstås i denna förordning dels lättöl, dels varje annan dryck som antingen är helt fri från alkohol eller icke håller mer än två och en fjärdedels volymprocent alkohol.

Vad som är att hänföra till *lättöl* angives i förordningen angående tillverkning och beskattning av maldrycker.

Under *försäljning* inbegripes allt tillhandahållande som sker mot ersättning. Med *utskänkning* förstås försäljning till förtäring på stället.

2 §.

Försäljning av alkoholfria drycker är, med de inskränkningar som stadgas i denna förordning, tillåten under samma villkor som gälla för drivande av handel i allmänhet.

Har länsstyrelsen jämlikt 8 § 1 eller 2 mom. nedan meddelat eller fastställt förbud mot utskänkning av alkoholfria drycker eller med stöd av 43 § rusdrycksförsäljningsförordningen eller 49 § ölförsäljningsförordningen meddelat beslut, varigenom rätt till utskänkning av rusdrycker eller öl upphört att gälla, må dock den som innehade rörelsen, då förbudet eller beslutet meddelades, icke bedriva utskänkning av alkoholfria drycker, förrän länsstyrelsen i det län, där han första gången ånyo vill idka sådan utskänkning, lämnar honom tillstånd därtill.

Hembryggt lättöl må icke säljas.

3 §.

1 mom. Utskänkning av alkoholfria drycker må icke fortgå längre än till klockan 22, där ej tidigare tidpunkt föreskrivits enligt 8 § eller senare tidpunkt är tillåten på grund av bestämmelserna i 2 mom. eller medgivits enligt 3 mom.

2 mom. I fall, då rusdrycker eller öl få utskänkas efter klockan 22, må alkoholfria drycker utskänkas under samma tid.

3 mom. Föreligger behov av längre utskänkningstid än i 1 mom. sägs, åger polismyndigheten lämna medgivande därtill.

4 mom. Vad i denna paragraf stadgas skall icke gälla

a) då alkoholfria drycker utskänkas vid allmän sammankomst eller tillställning; eller

b) då i matsal eller därmed jämförlig lokal, vari matsservering anordnas för de anställda vid institution eller företag, (*personal matsal*) alkoholfria drycker utskänkas vid slutet bord till de anställda.

4 §.

Aterförsäljare må icke på försäljningsställe förvara lättöl och läskedrycker i andra kärl än dem i vilka drycken levererats av tillverkaren. Ej heller

må lättöl, som är avsett för försäljning, av återförsäljaren förändras.

Hembryggd maltdryck må icke förvaras på försäljningsställe.

5 §.

A utskänkningsställe skall ett exemplar av denna förordning finnas tillgängligt.

6 §.

I lokal eller å plats, där alkoholfria drycker utskänkas utan att rätt föreligger att utskänka rusdrycker eller öl, är det förbjudet att förtära eller låta någon förtära rusdrycker, ersättningsmedel därför eller öl. Ej heller må rusdrycker, ersättningsmedel därför eller öl förvaras i lokalen eller å platsen eller eljest på sådant sätt, att gästerna äga tillgång till dem.

Länsstyrelsen äger för personalfest i slutet sällskap medgiva undantag från bestämmelserna i första stycket i fråga om personalmatsal som i 3 § 4 mom. under b) sägs. Vid ansökan härom skall fogas förklaring från institutionens eller företagets ledning att erinran icke göres mot ansökningen.

7 §.

Det åligger länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd, polismyndighet och kommunal nykterhetsnämnd att övervaka efterlevnaden av bestämmelserna i denna förordning och med stöd därav meddelade föreskrifter.

Den som har att taga befattning med övervakning enligt förordningen är berättigad att erhålla tillträde till försäljningsställe med tillhörande lokaler.

Länsstyrelsen skall, om länsnykterhetsnämnd eller polismyndighet finner anledning till anmärkning, snarast möjligt erhålla del därav. Kommunal nykterhetsnämnd skall i motsvarande fall underrätta polismyndigheten.

8 §.

1 mom. Iakttagas icke bestämmelserna i denna förordning eller med stöd därav meddelade föreskrifter, eller uppfyller utskänkningsrörelse icke de särskilda krav som med hänsyn till ordning, nykterhet och trevnad böra uppställas på sådan rörelse, skall länsstyrelsen alltefter omständigheterna

a) tillhålla försäljningsrörelsens innehavare att vidtaga rättelse;

b) förbjuda försäljning från försäljningsstället; eller

c) om så finnes lämpligt med hänsyn till särskilda förhållanden, meddela föreskrifter rörande försäljning från försäljningsstället.

2 mom. Finner polismyndigheten på grund av förhållande som i 1 mom. sägs förbud mot utskänkning från utskänkningsställe erforderligt och kan länsstyrelsens beslut icke utan olägenhet avvaktas, må polismyndigheten meddela sådant förbud. Beslutet skall ofördröjligen underställas länsstyrelsen. Har ej länsstyrelsen inom fjorton dagar fastställt förbudet, är det därefter utan verkan.

3 mom. För visst tillfälle, då så anses erforderligt för ordningens upprätthållande, äger länsstyrelsen, så ock polismyndigheten förbjuda försäljning av alkoholfria drycker eller föreskriva inskränkningar däri.

9 §.

1 mom. Över beslut, som enligt denna förordning meddelats av länsstyrelse, må klagan föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas eller insändas till finansdepartementet.

2 mom. Beslut som länsstyrelse eller polismyndighet meddelat enligt denna förordning länder till omedelbar efterrättelse, där ej annorlunda särskilt förordnas.

3 mom. Avskrift av beslut, som enligt denna förordning meddelats av länsstyrelse, skall tillställas länsnykterhetsnämnden, polismyndigheten och kommunens nykterhetsnämnd.

10 §.

1 mom. Bedriver någon försäljning av alkoholfria drycker, som ej är tillåten enligt denna förordning, straffes med dagsböter.

2 mom. Låter den som bedriver utskänkning eller någon hos honom anställd rusdrycker, ersättningsmedel därför eller öl förtäras eller förvaras i strid mot 6 § första stycket, straffes med dagsböter.

Bryter gäst mot 6 § första stycket, eller utskänker någon alkoholfria drycker på otillåten tid, straffes med böter, högst trehundra kronor.

3 mom. Förbryter sig någon i annat fall än i 1 eller 2 mom. sägs mot vad i denna förordning är stadgat eller mot föreskrift som meddelats med stöd av förordningen, straffes med böter, högst ethundra kronor.

11 §.

Där någon under tid då han är ställd under åtal för förseelse mot denna förordning fortsätter sitt brottsliga förfarande, skall såsom särskild förseelse anses vad han före varje åtal förbrutit.

12 §.

Husbonde ansvarar för förseelse, som vid försäljning av alkoholfria drycker begås av hans husfolk eller i hans arbete antagen person, liksom vore förseelsen begången av honom själv, såframt ej omständigheterna göra sannolikt, att förseelsen skett utan hans vetskap och vilja.

1. Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1955 i den mån annat ej följer av vad nedan stadgas.

2. Genom förordningen upphäves förordningen den 8 maj 1925 (nr 119) angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, och skall i följd härav förordningen den 26 maj 1954 (nr 523) om ändring i förordningen den 8 maj 1925, vilken enligt sitt slutstadgande skulle hava trätt i kraft den 1 oktober 1955, upphöra att gälla.

Förordningen den 8 maj 1925 skall dock alltjämt äga tillämpning beträffande förhållanden som hänföra sig till tiden före den 1 oktober 1955.

3. Där i lag eller författning förekommer hänvisning till stadgande, som ersatts genom bestämmelse i nya förordningen, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

4. Beslut, som med stöd av förordningen den 8 maj 1925 meddelats rörande inskränkning eller utsträckning av utskänkningstiden eller rörande förbud mot utskänkning och som är gällande vid tidpunkten för nya förordningens ikraftträdande, skall äga fortsatt giltighet, där ej vederbörande myndighet annorlunda förordnar. Beslut, som i enlighet härmed erhåller giltighet efter ikraftträdandet av nya förordningen, skall anses lämnat med stöd av denna.

5. I fråga om ansökan, som avser medgivande enligt nya förordningen, skola bestämmelserna i förordningen äga tillämpning även före den 1 oktober 1955.

Beslut enligt förordningen må meddelas även före den 1 oktober 1955, dock med verkan tidigast från och med nämnda dag.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland i statsrådet å Stockholms slott den 29 oktober 1954.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM, LINDSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för inrikesdepartementet anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sköld, fråga om *revision av lagstiftningen rörande försäljning av alkoholfria drycker* samt anför därvid följande.

I. Inledning

Inom ramen för de vid 1954 års riksdag beslutade reformerna inom nykterhetspolitiken har en ny lagstiftning om försäljning av alkoholhaltiga drycker antagits. Huvudförfattningarna på området, rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521) och ölförsäljningsförordningen av samma dag (nr 522), träder i kraft den 1 oktober 1955. I anslutning till denna lagstiftning genomfördes även vissa ändringar i förordningen den 8 maj 1925 (nr 119) angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker (Aff). Ändringarna, som upptogs i en den 26 maj 1954 (nr 523) utfärdad författning, inskränkte sig till vad som omedelbart föranleddes av den nya försäljningslagstiftningen, medan huvudprinciperna i Aff lämnades orubbade.

Med skrivelse den 8 juli 1954 har *kontrollstyrelsen* överlämnat en av t. f. byrådirektören A. O. Hillbo på styrelsens uppdrag utarbetad promemoria med förslag till revision av lagstiftningen rörande försäljning av alkoholfria drycker (stencilerad). Vid promemorian, som upprättats i samråd med styrelsen, har fogats förslag till ny förordning om försäljning av alkoholfria drycker. Förslaget innebär i huvudsak att nu gällande regler om förprovning av tilltänt utskänkning av alkoholfria drycker borttas samt att myndigheternas befogenheter och skyldigheter att ingripa mot missförhållanden ökas.

Över promemorian har efter remiss *yttranden* avgivits av överbefälhavaren, statens organisationsnämnd, näringsrättsutredningen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Jämtlands och Västernorrlands län, länsnykterhetsnämnderna i Göteborgs och Bohus samt

Västerbottens län, Föreningen Sveriges landsfiskaler, Svenska nykterhetsvårdsförbundet, Sveriges nykterhetsvänners landsförbund, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges kaférestauratörers riksförbund. Överståthållarämbetet har vid sitt yttrande fogat yttranden från Stockholms stads nykterhetsnämnd samt polismästaren, t. f. ordningspolisintendenten och distriktpoliskommissarierna i Stockholm. Länsstyrelsen i Stockholms län har bifogat yttranden från stadsfiskalen i Sundbyberg och landsfiskalens-polischefen i Solna distrikt. Vid yttrandet från länsstyrelsen i Malmöhus län har fogats yttranden från förste provinsialläkaren i länet, poliskammaren och nykterhetsnämnden i Malmö, förste stadsläkaren i Hälsingborg samt Skånes handelskammare. Slutligen har länsstyrelsen i Västernorrlands län översänt yttranden från länsnykterhetsnämnden i länet, poliskammaren och nykterhetsnämnden i Sundsvall samt nykterhetsnämnden i Själevads kommun.

I några yttranden har betänkligheter anförts mot att slopa förprovningen av ifrågasatt utskänkning av alkoholfria drycker. De allra flesta remissorganen har emellertid helt eller i allt väsentligt tillstyrkt det inom kontrollstyrelsen upprättade förslaget.

Särskilda av mig tillkallade sakkunniga har den 22 juli 1954 avlämnat utredning och förslag angående åtgärder för att främja ett alkoholfritt umgängesliv (stencilerad). Jämväl detta förslag har remissbehandlats. Nämnade förslag torde få upptagas i annat sammanhang. Jag kommer nu endast att anmäla den fråga, som aktualiserats genom den av kontrollstyrelsen överlämnade promemorian, och skall därvid till en början redogöra för gällande bestämmelser och deras tillkomst.

II. Gällande bestämmelser m. m.

Tillkomsten av 1925 års förordning

Enligt förordningen den 9 juni 1905 (nr 36 s. 32) angående försäljning av tillagade alkoholfria drycker samt svagdricka (maltdricka), vilken förordning sedermera ändrats 1917 (nr 341), 1919 (nr 409) och 1923 (nr 144), gällde i huvudsak följande.

Butiksförsäljning av sådana drycker var i det stora hela tillåten utan andra inskränkningar än som var gällande för idkande av handel i allmänhet. För utskänkning fordrades i regel endast anmälan, i Stockholm till överståthållarämbetet, i annan stad till magistraten och på landet till landsfiskalen. Någon prövning av sökandens lämplighet förekom inte. I vissa fall krävdes tillstånd. Detta gällde bl. a. dels i fråga om personer som stått under förbud att sälja rusdrycker, pilsnerdricka eller i förordningen avsedda drycker, eller vilkas rättigheter att sälja rusdrycker eller pilsnerdricka återkallats, dels beträffande utskänkning i lokal vari någon tidigare förbjudits att driva utskänkingsrörelse av här ifrågavarande art. Då utskänkning gav anledning till oordning eller osedlighet ägde överståthållar-

ämbetet resp. magistrat eller kommunalnämnd förbjuda rörelsens fortsatta utövande. Beslut av magistrat eller kommunalnämnd skulle underställas länsstyrelsen, som också kunde omedelbart meddela sådant förbud.

I *skrivelse den 8 mars 1924* anhöll riksdagen, i anledning av likalydande motionerna I: 27 och II: 150 samt motionen I: 79, om utredning på vad sätt och under vilka former utskänkning av tillagade alkoholfria drycker eller maltdricka kunde göras beroende av länsstyrelsens eller annan myndighets tillstånd samt om förslag till erforderliga författningsändringar.

Motionärerna hade yrkat på vissa ändringar i 1905 års förordning för att få en bättre uppsikt över utskänkningen av alkoholfria drycker. I detta syfte hade ifrågasatts att utskänkningen skulle underkastas länsstyrelsernas tillståndsprövning och att nykterhetsnämnderna skulle få inflytande vid tillståndsärendenas behandling.

Bevillningsutskottet hade i sitt betänkande över motionerna (nr 7) avstyrkt bifall till desamma, varvid utskottet bl. a. uttalat följande.

Det torde icke kunna förnekas att åtminstone på vissa platser innehavarna av nykterhetskaféer i stor utsträckning överträtt utskänkingsbestämmelserna och att åtskilliga sådana kaféer kommit att tjäna som tillhåll för personer som sysslade med olaga sprithandel. Dessa missförhållanden syntes dock inskränka sig till en del städer och andra större samhällen. I den ojämförligt största delen av landet förekom däremot sådant missbruk, såvitt utskottet hade sig bekant, icke i någon nämnvärd omfattning. Att uppställa tillståndskrav skulle ej obetydligt öka länsstyrelsernas arbetsbörda, medan inom flertalet län någon motsvarande fördel inte skulle vinnas. Det låg vidare i öppen dag att inskränkningar i den allmänna näringsfriheten inte borde vidtas utan särskilt starka skäl. Sådana skäl hade enligt utskottets mening icke åberopats.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade emellertid hemställts om utredning i ämnet, och kamrarna biföll reservationen.

Över riksdagens skrivelse inhämtades yttranden från *länsstyrelserna*. En stor del av länsstyrelserna ansåg det inte vara behöfligt att ändra gällande lagstiftning. Man ifrågasatte i stället effektivare polisuppsikt, eventuellt i förening med skärpta straffbestämmelser. Enligt några länsstyrelser uppfattning borde ett begränsat tillståndsförfarande införas. Det skulle gälla antingen enbart för stad eller också för stad och municipalsamhälle samt efter länsstyrelsens förordnande för annat landsbygdsområde. Överståthållarämbetet och en länsstyrelse förordade tillståndsförfarande för riket i dess helhet. Några länsstyrelser avvisade tanken på tillståndsförfarande men föreslog i stället att de som ville driva utskänkingsrörelse skulle underkastas lämplighetsprövning och att myndigheterna skulle få ökad rätt att förbjuda utskänkning då missbruk eller olägenhet härav förekom.

Härefter avgav *kontrollstyrelsen* utlåtande och förslag i ämnet. Styrelsen anförde bl. a.

Den gällande lagstiftningen syntes inte lämna tillräcklig garanti mot vissa konstaterade missförhållanden. Behovet av skärpta åtgärder syntes emellertid vara högst olika på skilda orter. Det måste anses önskvärt att på orter,

där ett kraftigare ingripande var påkallat, en särskild prövning kom till stånd, inte endast om den person som ville öppna utskänkningsrörelse var lämplig att förestå rörelsen, utan också om det med hänsyn till antalet redan förefintliga ställen kunde anses tillrädligt att lämna medgivande att öppna nya. Den lämpligaste anordningen syntes vara att tillståndsförfarande kom till generell användning i de kommuner beträffande vilka länsstyrelsen, efter framställning av vederbörande kommunala myndighet, förordnat härom. Gjordes tillståndsförfarandet på så sätt fakultativt, syntes några bärande skäl inte kunna anföras mot att befogenheten att meddela tillstånd uppdrogs åt länsstyrelsen. Skulle de lokala myndigheterna meddela tillstånd, var det att anta att tillämpningen skulle bli olika på skilda orter, vilket vore mindre lämpligt. Därtill kom att en från lokala hänsyn mera fri prövning skulle vinnas om länsstyrelsen blev den tillståndsbeviljande myndigheten. Länsstyrelsens prövning syntes dock böra föregås av ett obligatoriskt remissförfarande till lokala myndigheter, magistrat eller landsfiskal och nykterhetsnämnd. Kontrollstyrelsen ansåg att den i viss mån likartade beskaffenheten med utskänkningsrörelse i allmänhet samt hotell- och pensionatrörelse syntes motivera att, såsom var fallet vid dessa slag av rörelser, kraven på kvalifikationer hos den, som utövade rörelsen, gjordes strängare än vad som krävdes för idkande av handel i allmänhet.

Kontrollstyrelsen ansåg vidare bl. a. att besiktning av serveringsställena var erforderlig både i tätorter och på landsbygden. Härvid borde besiktningförfarandet bringas i överensstämmelse med vad som gällde i fråga om försäljningsställen för rusedrycker och pilsnerdricka.

I proposition till 1925 års riksdag (nr 141) med förslag till förordning angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker anförde föredragande departementschefen att det av kontrollstyrelsen framlagda författningsförslaget syntes vila på riktiga grunder och vara väl avvägt, eftersom det dels medgav tillbörlig hänsyn till de skiftande lokala förhållandena, dels inte gjorde större ingrepp i näringsfriheten än som var nödvändigt. Han förordade alltså att kontrollstyrelsens förslag lades till grund för ny lagstiftning i ämnet.

Bevillningsutskottet ansåg sig (bet. nr 27) med hänsyn till vissa konstaterade missförhållanden i samband med den alkoholfria utskänkningsrörelsen samt till det föreslagna tillståndsförfarandets fakultativa karaktär inte böra vidhålla 1924 års bevillningsutskotts avvisande hållning mot införande av tillståndstvång. Utskottet kunde dock inte godta den av kontrollstyrelsen till stöd för styrelsens förslag lämnade motiveringen, i vad däri förutsattes att länsstyrelsen skulle vid prövningen av ansökan om tillstånd ta hänsyn till antalet redan befintliga utskänkningsställen. Besiktning av utskänkningslokal skulle på den egentliga landsbygden endast äga rum då länsstyrelsen fann detta erforderligt på grund av särskilda skäl. Enligt utskottets mening skulle nämligen ett besiktningstvång på landet mången gång med hänsyn till de stora avstånden och därav föranledda resekostnader ställa sig oskäligt betungande för utskänkningsinnehavaren.

Utskottets betänkande godkändes av riksdagen (skrivelse nr 152).

Med stöd av riksdagens beslut utfärdades den nu gällande försäljningsförordningen, vilken fram till den år 1954 beslutade nykterhetsreformen änd-

rats ett flertal gånger (SFS 1930 nr 225, 1932 nr 196, 1932 nr 205, 1944 nr 426, 1947 nr 410, 1947 nr 481, 1951 nr 825 och 1953 nr 188).

Huvudinnehållet i 1925 års förordning efter de år 1954 beslutade ändringarna

Förordningen avser enligt 1 § dels varje till maltdryck icke hänförlig, tillagad dryck som antingen är helt alkoholfri eller inte håller mera än 2 1/4 volymprocent alkohol, dels lättöl, d. v. s. maltdryck av första klassen. De drycker det här gäller — de kallas i förordningen med ett gemensamt namn alkoholfria drycker — är alltså lättöl, läskedrycker, kaffe, te etc.

Enligt 3 § är utminuterung tillåten under samma villkor som gäller för idkande av handel i allmänhet; inom område som upplåtits uteslutande för krigsmaktens behov fordras dock att länsstyrelsen, efter framställning av befälhavaren, lämnat tillstånd till utminuterungen.

Beträffande rätt till utskänkning gäller bestämmelserna i 4—7 §§. Utskänkingsrättigheterna är av tre slag, nämligen sådana som kan utövas utan vare sig tillstånd eller anmälan, sådana som fordrar tillstånd och sådana som grundar sig på anmälan.

Utan tillstånd eller anmälan enligt förordningen får alkoholfria drycker utskänkas i fall då rätt finns att utskänka rusdrycker eller öl; dessutom får sådana drycker tillfälligtvis utskänkas vid allmän sammankomst eller tillställning genom arrangörens försorg (4 § 1 mom.).

Tillstånd fordras i följande fall. Enligt 5 § 1 mom. första stycket kan länsstyrelsen, efter framställning av kommunens fullmäktige, förordna att utskänkning av alkoholfria drycker inte får bedrivas inom kommunen utan länsstyrelsens tillstånd. Sådant förordnande kan dock inte avse de »fria» rättigheter som nyss nämnts och ej heller personalmatsal, där matservering vid slutet bord anordnas för de anställda vid institution eller företag. I sistnämnda fall skall fordras endast anmälan; förordningens bestämmelser om personalmatsal är nya (jfr nedan under 5 § 2 mom., 11 och 13 §§). Länsstyrelsens tillstånd krävs också dels då någon vill driva utskänkning av alkoholfria drycker efter det honom meddelat förbud att utskänka sådana drycker eller att sälja rusdrycker eller öl upphört att gälla, eller efter det honom meddelat tillstånd att sälja rusdrycker eller öl återkallats, dels då utskänkningen är avsedd att drivas i lokal där utskänkingsrörelse förut idkats men upphört på grund av förbud eller återkallelse som nu sagts (5 § 1 mom. andra stycket). Slutligen gäller att för utskänkning inom område som upplåtits uteslutande för krigsmaktens behov fordras att länsstyrelsen, efter framställning av befälhavaren meddelat tillstånd härtill; tillstånd behövs dock inte då rätt finns att utskänka rusdrycker eller öl och ej heller beträffande personalmatsal vid institution eller företag (5 § 2 mom.).

Enbart anmälan fordras i övriga fall för rätt att utskänka alkoholfria drycker. Anmälan göres till magistraten (resp. kommunalborgmästaren eller poliskammaren) eller landsfiskalen (6 §).

Over tillstånd eller anmälan skall bevis utfärdas. Sådant bevis får endast utfärdas om sökande fyller vissa särskilda *kvalifikationer* utöver fordran på att han inte skall vara omyndig eller i konkurstillstånd. Endast den som gjort sig känd för ordentlighet och i övrigt prövas vara lämplig att utöva rörelsen skall erhålla bevis (4 § 2 mom.). I de fall då tillstånd erfordras skall ansökan av länsstyrelsen remitteras till nykterhetsnämnden samt till magistraten (resp. kommunalborgmästaren eller poliskammaren) eller landsfiskalen.

8—16 §§ innehåller ordningsföreskrifter.

Enligt 9 § får i stad, köping eller municipalsamhälle utskänkning av alkoholfria drycker vartill rätt förvärvats genom tillstånd eller anmälan endast äga rum i lokal eller på plats, som godkänts vid *besiktning*. Sådan besiktning hålls i stad, där stadsfiskal finns, av denne eller den länsstyrelsen därtill förordnar och på annan ort av landsfiskalen med biträde av två av vissa kommunala myndigheter utsedda personer. I samhälle, där obligatorisk besiktning ej är föreskriven, äger länsstyrelsen, då särskilda omständigheter föranleder därtill, förordna om besiktning genom lämplig person. Genom ett nytt tredje moment föreskrives att bestämmelserna om besiktning inte skall gälla i fall då lokalen eller platsen godkänts av hälsovårdsnämnden enligt livsmedelsstadgan. Tillägget som står i samband med att det särskilda besiktningsförfarandet i fråga om utskänkingsställen för rusdrycker och öl slopats, innebär att besiktning av lokaler för alkoholfri utskänkning i fortsättningen endast kommer att erfordras i de mera sällsynta fall då serveringen omfattar uteslutande läskedrycker, saft och bakverk.

I 11 §, som också anpassats till den nya rusdrycks- och öllagstiftningen, regleras *stängningstiden*. Normalt får den alkoholfria utskänkningen fortgå till kl. 22. Då rätt föreligger att servera rusdrycker eller öl efter detta klockslag, får dock alkoholfria drycker utskänkas under samma tid. I övrigt skall polismyndigheten kunna i den mån så anses behövt utsträcka eller inskränka utskänkningstiden. Denna befogenhet har enligt de hittillsvarande bestämmelserna tillkommit länsstyrelsen. Bestämmelserna om utskänkningstid gäller inte tillfällig utskänkning vid allmän sammankomst eller tillställning och ej heller utskänkning i personalmatsal.

Förtäringsoch förvaringsförbud för rusdrycker och öl stadgas i 13 §. I anslutning till motsvarande bestämmelse i den nya ölförsäljningsförordningen har i ett nytt andra moment införts föreskrift om att länsstyrelsen skall kunna för personalfest i slutet sällskap medge undantag från förtäringsoch förvaringsförbuden i fråga om personalmatsal vid institution eller företag.

Enligt 14 § äger länsstyrelsen vid uppkommande *missförhållanden* återkalla tillstånd till försäljning eller för viss tid meddela förbud mot utskänkning. Även magistraten (resp. kommunalborgmästaren eller poliskammaren) eller kommunalnämnden kan i sådant fall förbjuda utskänkningen, men beslutet skall underställas länsstyrelsen. Vid visst tillfälle,

såsom vid marknad, ting eller eljest då mycket folk samlas, kan länsstyrelsen ävensom polismyndigheten och kommunalnämnden förbjuda försäljningen eller föreskriva inskränkningar häri (15 §). Över länsstyrelsens beslut, varigenom tillstånd återkallats eller förbud fastställts eller meddelats, får besvär inte anföras (16 § 1 mom.).

Bestämmelserna i 1925 års förordning kompletteras numera, såsom framgår av det föregående, i vissa hänseenden av *livsmedelsstadgan* den 21 december 1951. Enligt 9 § 2 mom. nämnda stadga skall, innan serveringslokal tages i bruk, lokalens innehavare skriftligen anmäla förhållandet till hälsovårdsnämnden. Enligt 3 mom. får lokalen ej tagas i bruk förrän hälsovårdsnämnden efter lokalens färdigställande utfärdat bevis att lokalen godkänts. Nämnden kan återkalla godkännandet under vissa omständigheter, bl. a. om rörelsen vidgas eller underhållet av lokalen eftersatts. Godkännandet är ej gällande om lokalen ombygges eller eljest väsentlig ändring vidtages. Överlåtes rörelsen, skall enligt 5 mom. anmälan göras inom fjorton dagar till hälsovårdsnämnden. Vad i 2 och 3 mom. stadgas skall enligt 6 mom. icke gälla lokal, där serveringen omfattar allenast läskedrycker, saft och bakverk. Det åligger emellertid rörelsens innehavare att inom fjorton dagar efter det lokalen tagits i anspråk för rörelsen göra anmälan där- om till hälsovårdsnämnden. Bestämmelsen i 5 mom. gäller även dessa lokaler. Nämnden får härigenom möjlighet att kontrollera förhållandena vid serveringen samt att meddela nödiga föreskrifter eller göra andra ingripanden enligt stadgans bestämmelser.

Tillämpningen av 1925 års förordning

I *promemorian* lämnas vissa uppgifter om förordningens tillämpning.

Därav framgår att förordnande om tillståndstvång meddelats i fråga om 26 städer och 50 landskommuner samt 23 i landskommuner ingående kommuner enligt äldre kommunindelning med ett sammanlagt befolkningstal av 1 620 000, d. v. s. en dryg femtedel av landets folkmängd. De städer, i vilka förordnande meddelats, är Stockholm, Eskilstuna, Katrineholm, Trosa, Norrköping, Söderköping, Ljungby, Nybro, Västervik, Kristianstad, Ängelholm, Hälsingborg, Halmstad, Varberg, Laholm, Vänersborg, Alingsås, Åmål, Arvika, Örebro, Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall, Östersund och Umeå.

I 3 län, Blekinge, Västmanlands och Norrbottens, förekommer inga som helst dylika förordnanden. I Västernorrlands län är — om man bortser från Stockholms stad — frekvensen av förordnande relativt störst: kommuner med tillsammans ca 40 % av länsbefolkningen omfattas härav.

Antalet tillstånd utgör ca 3 600, medan totalantalet rättigheter till enbart alkoholfri utskänkning uppskattas till mellan 8 000 och 10 000.

Beträffande förekomsten av fall då tillstånds- eller anmälningsbevis vägrats resp. ansökan eller anmälan återtagits på grund av sökandens bristande kvalifikationer har gjorts en undersökning avseende de 5 största stä-

derna för åren 1951—1953. Av dessa städer tillämpar Stockholm, Norrköping och Hälsingborg tillståndsförfarande, medan Göteborg och Malmö anlitar anmälningsförfarande. Det visar sig att nämnda frekvens är ingen eller ringa. För Malmö och Hälsingborg redovisas således inga sådana fall. I Göteborg har förekommit 6 och i Norrköping 1 fall under treårsperioden. I Stockholm har en ansökan avslagits; ett 15-tal ansökningar har av olika anledningar återtagits. Återkallelserna synes inte i något fall ha föranletts av konstaterad misskötsamhet.

Praxis i tillståndsärenden m. m., sådan den utbildat sig hos överståthållarämbetet, är enligt vad som inhämtats från ämbetet i korthet följande.

Ansökan remitteras först till vederbörande poliskommissarie som yttrar sig om sökandens lämplighet m. m. Härefter sker remiss till poliskammaren och nykterhetsnämnden. De båda sistnämnda remissinstanserna torde emellertid i regel inte verkställa någon mera ingående realprövning; svaren har så gott som undantagslöst kunnat expedieras med påsatt stämpel om att erinran inte föreligger. I viss utsträckning lämnas vederbörande branschorganisation, Sveriges kaférestauratörers riksförbund, tillfälle att yttra sig. För att tillstånd till utsträckt utskänkningstid skall kunna medges uppställs enligt praxis fordran på minst 1 års branschvana. I ett fall har det under de senaste 20 åren förekommit sådana missförhållanden i samband med utskänkning av alkoholfria drycker att rättigheten indragits. I ett par andra fall har varning meddelats. Uppskattningsvis handläggs årligen inom överståthållarämbetet ca 400 ärenden rörande utskänkning av alkoholfria drycker. Att antalet sådana ärenden är relativt stort beror på att dessa utskänkingsrörelser tämligen ofta överläts på nya innehavare, mången gång i rent spekulationssyfte.

Som exempel på ett län där man i regel endast tillämpar anmälningsförfarande har valts Stockholms län. I detta län förekommer tillstånd bara i ett par landskommuner. Eftersom anmälningsärendena handläggs av de lokala myndigheterna, är länsstyrelsens befattning med tillämpningen av förordningen om alkoholfria drycker begränsad. I runt tal handlägger länsstyrelsen ett 50-tal sådana ärenden per år, huvudsakligen avseende utsträckning av utskänkningstiden. Länsstyrelsen har i ett par enstaka fall måst ingripa i anledning av missförhållanden i samband med alkoholfri utskänkning.

Vissa kompletterande uppgifter rörande förordningens tillämpning lämnas i några yttranden över promemorian.

Sålunda omtalar *Stockholms stads nykterhetsnämnd*, att när en ansökan om tillstånd till utskänkning av alkoholfria drycker inkommer till nämndens expedition, undersöker denna, om sökanden förekommer i nämndens register eller har annan nykterhetsanmärkning. Är inte detta fallet, expedieras ärendet med meddelande härom jämte nämndens tillstyrkan. Föreligger anmärkning i nykterhetsavseende, skall ärendet föredragas vid sammanträde med nämnden. Under senare år har endast något enstaka fall varit av sådan beskaffenhet att nämnden ansett sig böra avstyrka bifall till framställningen.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län upplyser i sitt yttrande, att antalet där handlagda ärenden — trots att tillståndsförfarandet vunnit särskilt stor utbredning inom länet — endast uppgår till ett fyrtiotal, vilka är av mycket enkel natur och därför enligt länsstyrelsens uppfattning ej har någon nämnvärd betydelse ur arbetssynpunkt.

Poliskammaren i Malmö uppger att det under den senaste treårsperioden i tre fall inträffat att kammaren ansett sig böra göra framställning om förbud mot fortsatt utskänkning på grund av att rörelsen missköts och lokalerna blivit tillhåll huvudsakligen för ordningsstörande och kriminella individer. Kammaren har den erfarenheten att ett dåligt kafé erbjuder polisen mera arbete och flera problem än en ölhall, som förtjänar samma epitet.

Tidigare reformförslag

I promemoria den 12 mars 1948, nr 13, framlade *decentraliseringsutredningen* vissa förslag på förevarande område. Förslagen innebar i huvudsak att länsstyrelsens befattning med tillstånd och ingripanden vid missförhållanden skulle överflyttas på lokal myndighet, magistrat respektive landsfiskal. Utredningen föreslog även vissa jämkningar i reglerna om besiktning av utskänkingslokaler.

Riksåklagarämbetet föreslog i skrivelse den 9 juni 1949 ändring i bestämmelserna om besiktning av innebörd att åliggandet skulle ankomma på polischefen, dock att länsstyrelsen skulle få möjlighet att förordna annan person, företrädesvis befattningshavare i befälsställning vid polisväsendet att verkställa besiktning.

Slutligen har *kommunalborgmästaren L. Holmgren* i en av Föreningen Sveriges kommunalborgmästare den 8 juni 1954 överlämnad skrivelse upptagit fråga om ändring av stadgandet i 4 § 2 mom. tredje stycket Aff att om någon, som genom tillstånd eller anmälan förvärvat rätt till utskänkning, mer än sex månader underlåtit att begagna sig därav, samma rätt skall anses hava upphört. I skrivelsen erinras om att denna bestämmelse gör det nödvändigt för sommarserveringar att varje år förnya utskänkingsanmälan. Förslaget går ut på att rätt till utskänkning i dessa fall medges enligt samma grunder som gäller för utskänkning året runt utan avbrott.

Som tidigare nämnts, genomfördes i anslutning till nykterhetsreformen 1954 vissa ändringar i Aff, som dock begränsade sig till vad som omedelbart föranleddes av den nya lagstiftningen om försäljning av rusdrycker och öl. Ändringarna i Aff grundade sig på förslag av 1944 års nykterhetskommitté (SOU 1952:55), vilka var på samma sätt begränsade. I vissa yttranden över nykterhetskommitténs betänkande föreslogs emellertid en längre gående revision av bestämmelserna i Aff.

Sålunda framhöll *kontrollstyrelsen* att behov av en revision av förordningen otvivelaktigt förelåg redan av formella skäl med hänsyn till att bestämmelserna delvis företedde en ålderdomlig prägel och att en revision

dessutom var motiverad även på sakliga grunder. Styrelsen ansåg det till och med böra sättas i fråga om inte förordningen skulle kunna i sin helhet eller i varje fall i väsentliga delar upphävas. Det föreföll sålunda uppenbart att ett system med tillstånds- och anmälningsförfarande i ärenden om utskänkning av alkoholfria drycker i stort sett inte kunde anses vara av behovet påkallat. Beträffande de i förordningen upptagna ordningsföreskrifterna gällde att, fastän materiellt behov förefanns av vissa av dem, det kunde ifrågasättas om inte dessa bestämmelser lämpligen skulle kunna införlivas med andra författningar som reglerar hithörande förhållanden.

Även *statens organisationsnämnd* ifrågasatte om det förelåg tillräckliga skäl att bibehålla lagstiftningen om alkoholfria drycker. I varje fall borde — uttalade organisationsnämnden — en återgång till 1905 års lagstiftning kunna genomföras utan men för de nykterhetsvårdande intressena, särskilt om nu förefintliga möjligheter till ingripande vid missförhållanden i samband med utskänkningen i huvudsak bibehölles. Enbart anmälan till polismyndigheten rörande utskänkningen skulle i så fall som regel erfordras.

För det fall att grunddragen i den nuvarande förordningen likväl ansågs böra bestå, borde enligt organisationsnämnden vissa förenklingar kunna vidtas häri. Detta gällde bl. a. tillståndsgivningen, och befogenheten att ingripa vid missförhållanden, vilka nämnden — i likhet med decentraliseringsutredningen — ansåg böra överflyttas från länsstyrelserna till de lokala myndigheterna.

Överståthållarämbetet förordade bl. a. att bestämmelserna om besiktning skulle utgå.

Slutligen har även *länsstyrelsen i Kopparbergs län* ifrågasatt överflyttande av tillståndsgivningen från länsstyrelserna till polismyndigheterna, som också borde få befogenhet att meddela förbud eller eljest inskränka utskänkingsrätt.

Grannländernas lagstiftning

I D a n m a r k föreligger på grund av en liberal praxis förhållandevis stor frihet i fråga om handeln med alkoholhaltiga och alkoholfria drycker. Enligt lagen den 15 mars 1939 om »beværtning og gæstgiveri samt om handel med stærke drikke» föreligger emellertid tillståndstvång för utskänkning både av starka drycker och av enbart alkoholfria sådana. Lagens regler är i stora delar desamma för båda slagen av tillstånd. För erhållande av tillstånd uppställes tämligen stränga krav på sökandens personliga kvalifikationer. Tillstånd meddelas i städerna av en tillståndsnämnd med representanter för stadsfullmäktige. På landsbygden beviljas tillstånd av amtsrådet (ungefärligen motsvarande landstinget i Sverige) efter hörande av kommunalfullmäktige, som har vetorätt.

I lagen finns vidare ordningsföreskrifter av olika slag, avseende utskänkingslokalernas beskaffenhet, stängningstid, förtäring- och förvaringsförbud för starka drycker i lokaler utan rätt till utskänkning härav, ingrepp i anledning av oordningar m. m.

Lagen har varit föremål för en ingående behandling i 1947 års alkoholkommission, och inom kort torde ett betänkande med ganska vittgående ändringsförslag föreligga.

Även i Finland gäller tillståndstvång för utskänkning av alkoholfria drycker. Enligt förordningen den 18 februari 1938 angående härbärgerings- och förplägnadsrörelser meddelas tillstånden av länsstyrelsen, som därvid har att pröva sökandens personliga egenskaper och förmåga att upprätthålla ordning, de lokala behoven, utskänkingsställets beskaffenhet o. s. v. Vid missbruk kan länsstyrelsen bl. a. meddela varning, stänga rörelsen för viss tid eller återkalla tillståndet.

I Norge kan enligt lagen den 5 april 1927 om »inførsel og omsetning av brennevin, vin, fruktvin, mjød og øl» alkoholsvagt öl (högst 2,5 volymprocent) och alkoholfria drycker utan tillstånd enligt nämnda lag utskänkas av var och en som driver restaurang eller annan dylik näringsrörelse. Vissa bestämmelser om sådan utskänkning finnes emellertid i lagen den 25 juni 1935 om »hoteller, andre herberger og bevertninger». Enligt sistnämnda lag skall den som vill driva rörelse för servering av mat eller dryck anmäla detta till polisen. Denna skall undersöka innehavarens personliga förhållanden och serveringsställets beskaffenhet. Polisen kan neka sökanden att driva rörelsen om innehavarens förhållanden och serveringsstället inte bedömes ge tillräcklig säkerhet mot missbruk eller om det anses betänkligt med hänsyn till samhället eller gästerna att verksamheten utövas. Efter framställning av kommun kan Konungen bestämma att nu avsedd näringsverksamhet inom kommunen eller del därav endast får bedrivas efter tillstånd. Sådant tillstånd ges av kommunens fullmäktige efter hörande av polisen. Tillstånd kan indras vid uppkommande missförhållanden.

I rusdryckslagen stadgas bl. a. förtäringförbud, avseende alla rusdrycker som inte med stöd av tillstånd serveras i utskänkingslokal.

III. Kontrollstyrelsens promemoria

I promemorian föreslås, att 1925 års förordning skall avlösas av liberaliserade och moderniserade bestämmelser, upptagna i en ny förordning om försäljning av alkoholfria drycker. Tillstånds- och anmälningsförfarandet vid utskänkning och den därmed förbundna lämplighetsprövningen föreslås slojade. Förslaget innebär, att försäljning av alkoholfria drycker — såväl butikshandel och ambulerande handel som servering till allmänheten — skall få utövas enligt samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet.

För försäljning av alkoholfria drycker skall enligt den föreslagna förordningen allttjämt gälla vissa ordningsföreskrifter med tillhörande straffbestämmelser. Dessa avser huvudsakligen stängningstid samt förtäring- och förvaringsförbud för rusdrycker och öl i samband med utskänkning. Här-

vid har huvudprinciperna i de nya rusdrycks- och ölförsäljningsförordningarna följts. Länsstyrelsernas befogenhet att ingripa mot missförhållanden föreslås öka. De skall kunna ingripa om en utskänkingsrörelse inte fyller skäligen krav på ordning och nykterhet. Ingripandena omfattar i första hand varning, i andra hand utskänkingsförbud eller, eventuellt, särskilda utskänkingsföreskrifter. Å andra sidan borttas den nuvarande möjligheten för polisen och kommunala organ att besluta sådana ingripanden. Stängningstiden blir normalt klockan 22 med rätt för polisen att medge utsträckt tid.

Besiktningstvånget för alkoholfria utskänkingsställen skall enligt förslaget helt slopas, liksom redan beslutats för rusdrycks- och ölutskänkningen.

I promemorian erinras om att 1925 års lagstiftning innebar en väsentlig skärpning i förhållande till den tidigare gällande förordningen av år 1905. Sålunda infördes bl. a. ett fakultativt generellt tillståndsförfarande samt en lämplighetsprövning för alla som önskade utöva alkoholfri utskänkning. Skärpningen finge ses mot bakgrunden av den då för tiden förhärskande restriktiva tendensen inom den svenska alkoholpolitiken ävensom de missförhållanden som vid denna tid förekom på de s. k. nykterhetskaféerna. Den restriktiva tillståndsprövningen enligt 1917 och 1919 års försäljningslagstiftning för rusdrycker och pilsnerdricka återverkade nämligen på sådant sätt att åtskilliga personer som vägrats tillstånd att utskänka dylika drycker i stället öppnade utskänkingsrörelse för alkoholfria drycker. Denna utveckling medverkade till att många innehavare av s. k. nykterhetskaféer blev mindre nogräknade i fråga om sin kundkrets och upprätthållandet av ordning och nykterhet inom lokalen. Åtskilliga av dessa kaféer blev tillhåll för personer som sysslade med illegal alkoholhantering eller som där förtärde medhavda spritdrycker; även olaga servering av pilsnerdricka förekom inte sällan på sådana kaféer.

Utredningsmannen konstaterar att läget nu är ett annat samt anför här-om.

Genom den nyligen beslutade nykterhetsreformen har statsmakterna slagit in på en liberalare linje inom alkoholpolitiken. Parollen har varit större frihet och ökat ansvar för medborgarna vid deras befattning med alkoholkhaltiga drycker. Liberaliseringen har framför allt gällt utminuterungen av rusdrycker och öl, men även utskänkingsbestämmelserna har på åtskilliga viktiga punkter uppmjukats. Med hänsyn till denna liberalisering av försäljningsbestämmelserna för rusdrycker och öl förefaller det allmänt sett knappast konsekvent att i fortsättningen behålla nuvarande restriktiva lagstiftning i fråga om försäljning av alkoholfria och alkoholsvaga drycker. Att undanröja onödiga hinder för försäljningen av dessa ur nykterhetssynpunkt oskadliga drycker bör tvärtom ligga i linje med de aktuella strävandena att främja övergång till konsumtion av alkoholsvaga drycker. Vid reformen av försäljningslagstiftningen har man bl. a. beaktat den allmänna hyfsningen av alkoholvanorna och den inträdda minskningen av alkoholmissbruket och alkoholskadorna. Denna utveckling motiverar friare försäljningsbestämmelser även för alkoholfria drycker. Vidare bör bemärkas att

den olaga alkoholhanteringen numera inte har samma allvarliga karaktär som på 1920-talet och därför inte utgör något skäl för en fortsatt restriktiv lagstiftning på detta område.

Den nuvarande förordningen är vidare enligt promemorian föråldrad och i behov av modernisering. Detta behov har framträtt ännu mera markant efter de år 1954 beslutade ändringarna.

I promemorian behandlas i första hand den av organisationsnämnden antydda möjligheten att slopa de år 1925 tillkomna restriktionerna och återgå till en lagstiftning av ungefär det innehåll som representerades av 1905 års förordning.

Härvid uttalas till en början att det numera knappast torde kunna åberopas några skäl att behålla det ingrepp i den allmänna näringsfriheten som det fakultativa tillståndsförfarandet utgör. Att inom betydande delar av landet fordra särskilt tillstånd för rätt att driva en ur social synpunkt så oskyldig näring som servering av kaffe, läskedrycker o. d. synes innebära större våld än nöden kräver. Det fakultativa tillståndsförfarandet medför dessutom en ej ringa arbetsbelastning för överståthållarämbetet och vissa länsstyrelser. Härtill kommer att det remissförfarande, som är knutet till tillståndsgivningen, i viss omfattning torde ha fått karaktären av ren »pappersexercis».

Vad angår lämplighetsprövningen — vilken gäller både tillstånds- och anmälningsärenden — framhålles, att uppställande av särskilda kvalifikationskrav av detta slag i praktiken ofta blir ineffektivt, eftersom dessa krav tämligen lätt kan kringgås genom anlitande av bulvan.

I fråga om lämplighetsprövningen anföres vidare.

Antalet fall då tillstånds- eller anmälningsbevis vägrats på grund av bristande lämplighet torde vara mycket ringa. Häremot kan visserligen invändas att blotta förhandenvaron av bestämmelser om en sådan prövning kan utgöra en spärr som avhåller olämpliga personer att göra ansökan eller anmälan. Betydelsen av en sådan spärr understryks särskilt från branschhåll. Härvid bör emellertid ånyo erinras om att servering av alkoholfria drycker i och för sig är en näring av sådan art att för densamma inte bör uppställas några särskilda fordringar. En annan sak är att det givetvis — liksom vid all utskänkning — kan förekomma oordningar eller andra missförhållanden vid sådan servering. Men frekvensen av dessa missförhållanden är uppenbarligen, i varje fall numera, inte av sådan storlek att den kan anses motivera en generell förhandsprövning av utskänkningsinnehavarnas lämplighet. Det bör vara tillräckligt med en möjlighet för myndigheterna att ingripa med motåtgärder i den mån missförhållanden faktiskt uppkommer. I sådant syfte synes de nuvarande reglerna om förbud mot utskänkingsfortsatta bedrivande böra effektiviseras, förslagsvis genom införande av bestämmelser i huvudsak motsvarande dem som reglerar hithörande förhållanden i de nya rusdrycks- och ölförsäljningsförordningarna. Härigenom skulle principen om ökad frihet och ökat ansvar erhålla full tillämpning även i fråga om försäljning av alkoholfria drycker.

Beträffande den reglering genom tillståndsförfarande och lämplighetsprövning som förekommer i Danmark och Finland samt delvis även Norge

framhålles, att i Danmark och Norge råder speciella förhållanden inom näringsrätten; där fordras i allmänhet för rätt att driva näring särskilt tillstånd genom näringsbrev resp. handelsbrev. Vad Finland angår torde behovet av särskild reglering på förevarande område sannolikt med hänsyn bl. a. till alkoholskadornas och den olaga alkoholhanteringens omfattning kunna bedömas såsom ej obetydligt större än i Sverige.

På grund av det anförda förordas i promemorian att det fakultativa tillståndsförfarandet och den allmänna lämplighetsprövningen slopas.

Härefter upptages till bedömning den särskilda tillståndsprövning som i 1925 års förordning föreskrives i vissa fall då missförhållanden tidigare förekommit samt i fråga om militärt område. Härom anföres.

Tillståndsförfarandet i förstnämnda fall innebär närmast en speciell lämplighetsprövning och kan självfallet synas ha visst berättigande. Liksom den eljest enligt förordningen föreskrivna lämplighetsprövningen lider den emellertid i viss utsträckning av den svagheten att den kan sättas ur spel genom bulvanförhållanden. Under förutsättning att man behåller och förstärker möjligheten för myndigheterna att inskrida med motåtgärder vid faktiska missförhållanden, synes också detta särskilda tillståndsförfarande kunna utan olägenhet avvecklas.

Det särskilda tillståndsförfarandet för alkoholfri utskänkning inom militärt område torde, i varje fall numera, inte ha någon uppgift att fylla. Utskänkning av enbart alkoholfria drycker äger inom dessa områden rum huvudsakligen i marketenterier och manskapsmässar. Sådan utskänkingsrörelse kan självfallet inte bedrivas utan samtycke av vederbörande befälhavare, som också har det närmaste ansvaret för ordningen i samband med utskänkningen.

Även tillståndsprövningen för utminutering inom militärt område föreslås slopad.

Utredningsmannen förordar slutligen att också den i 1925 års förordning stadgade *a n m ä l n i n g s p l i k t e n* slopas. Genom ett anmälningsförfarande skulle myndigheterna erhålla underrättelse om rörelsens tillkomst och belägenhet. Emellertid skall rörelseidkaren, oavsett denna anmälan, inge åtminstone två särskilda anmälningar till myndigheterna, nämligen dels om rörelsen enligt näringsfrihetsförordningen eller firmalagen, dels om lokalen enligt livsmedelsstadgan. Dessa anmälningar förefaller fullt tillräckliga. Polismyndigheterna kan sålunda ur närings- eller handelsregistren lätt få de upplysningar som kan anses erforderliga för övervakningens fullgörande.

Beträffande *b e s i k t n i n g s b e s t ä m m e l s e r n a* erinras i promemorian om den besiktning som äger rum enligt livsmedelsstadgan. Med hänsyn härtill har särskilda bestämmelser om besiktning icke upptagits i de nya rusdrycks- och ölförsäljningsförordningarna och besiktning enligt Aff har efter 1954 års ändringar bibehållits endast för det fall, då godkännande av utskänkingslokalen inte erfordras enligt livsmedelsstadgan, d. v. s. då servering förekommer av enbart läskedrycker, saft och bakverk. Besiktning skall således endast ske för vissa smärre rörelser som i allmänhet inte erbjuder särskilda problem ur ordnings- och nykterhetssynpunkt. Att märka

är emellertid, framhålles vidare i promemorian, att även de rörelser, som alltjämt är underkastade besiktningstvång enligt Aff, är ställda under kontinuerlig tillsyn av hälsovårdsmyndigheterna enligt livsmedelsstadgan. I 9 § 6 mom. av denna stadga föreskrivs nämligen anmälningsplikt till hälsovårdsnämnden beträffande lokal för servering åt allmänheten av enbart läskedrycker, saft och bakverk.

Detta besiktningstvång — som är betungande för såväl myndigheter som företagare särskilt i fall då vid säsongrörelse ombesiktning sker varje år — kan enligt promemorian numera inte anses ha någon uppgift att fylla och bör, på sätt överståthållarämbetet redan tidigare förorddat, utgå ur förordningen.

Förslaget medför att väsentliga partier — i huvudsak 4—10 §§ — av den gällande förordningen blir överflödiga. Behov skulle enligt promemorian alltjämt finnas — utom av definitioner och straffbestämmelser — utav vissa allmänna ordningsföreskrifter m. m. De viktigaste föreskrifterna av sistnämnda slag avser åtgärder vid missförhållanden i samband med utskänkning, förbud mot förtäring och förvaring av rusdrycker och öl samt tidpunkten för utskänkningens avslutande. I promemorian har, med utgångspunkt från kontrollstyrelsens tidigare yttrande, undersökts huruvida icke dessa bestämmelser kunde överflyttas till ordningsstadgan för rikets städer, rusdrycksförsäljningsförordningen och butikstängningslagen. Förordningen om alkoholfria drycker skulle därvid kunna upphävas i dess helhet. Det hade emellertid visat sig att en sådan överflyttning icke lämpligen kunde ske. Det föreslås därför att bestämmelserna behålles i en vid jämförelse med den nuvarande förordningen förenklad och förkortad författning.

IV. Yttranden över promemorian

Det genom promemorian framlagda förslaget har helt eller i huvudsak biträtts i nästan alla yttranden. Förslaget avstyrkes emellertid i allo av Sveriges nykterhetsvänners landsförbund och i huvudsak av Sveriges kaférestauratörers riksförbund. Kritik anföres även i yttrandet från länsstyrelsen i Västernorrlands län och vissa av denna länsstyrelse hörda myndigheter.

Förslaget att slopa tillståndstvånget och lämplighetsprövningen tillstyrkes av samtliga remissorgan utom de nämnda.

Överståthållarämbetet biträder den i promemorian uttalade uppfattningen, att det får anses inkonsekvent att behålla en restriktiv lagstiftning i fråga om alkoholfria drycker, sedan rusdrycks- och ölförsäljningen genom nykterhetsreformen väsentligt liberaliserats. De förhållanden, som legat till grund för ifrågavarande lagstiftning, har ock otvivelaktigt i åtskilliga hänseenden ändrats under de senaste årtiondena.

Ämbetet anför vidare.

Att en viss kontroll över utskänkingsställena för alkoholfria drycker alltjämt är påkallad får dock anses tydligt. Där antalet utskänkingsställen är

så stort som i Stockholm finnes helt naturligt en risk att en eller annan rörelseidkare av ekonomiska eller andra skäl släpper efter på kraven i ordningshänseende och att man får en kategori samlingsställen, som särskilt med tanke på ungdomen är mindre önskvärd.

Den centrala frågeställningen är därför, huruvida ordnings- och kontrollföreskrifterna enligt den föreslagna nya lagstiftningen äro tillräckliga för att komma till rätta med eventuell framträdande tendenser av ogynnsamt slag i samband med ifrågavarande utskänkingsrörelser. Enligt ämbetets mening bör man kunna utgå från att dessa föreskrifter äro till fyllest för angivna ändamål. Med den utformning, som i förslaget skett av bestämmelserna om rätt och skyldighet att ingripa mot bristfälligt skötta rörelser, torde kravet på tillstånd eller anmälan utan olägenhet kunna slopas.

Liknande synpunkter anföres av *länsstyrelsen i Stockholms län* och *länsnykterhetsnämnden i Västerbottens län*.

Poliskammaren i Malmö finner att risken för att olämpliga personer skall lockas att etablera sig i branschen, om tillstånds- och anmälningstvånget slopas, torde motverkas av de ökade möjligheterna till ingripanden och den därmed förknippade faran för ekonomiska förluster för rörelseägaren.

Stockholms stads nykterhetsnämnd anser angeläget, att försäljningen av alkoholfria drycker på allt sätt underlättas, samt understryker den i promemorian uttalade meningen att avlägsnandet av onödiga hinder för försäljning av dessa ur nykterhetssynpunkt oskadliga drycker ligger i linje med strävandena att främja en övergång till konsumtion av alkoholsvaga drycker.

Svenska nykterhetsvårdsförbundet anför.

Den förekommande tillståndsgivningen torde numera ha ringa praktisk betydelse. Förbundet vill emellertid fästa uppmärksamheten vid att den fria försäljningen av spritdrycker säkerligen kommer att öka utminuterungen jämfört med restaurantförsäljningen. Alkoholmissbrukare komma att — med eller utan mellanhänder — jämförelsevis lätt kunna skaffa sig berusningsmedel i utminuteringsaffärerna. Det är en erfarenhet inom nykterhetsvården att just denna kategori emellanåt har svårigheter att finna lokal för alkoholförtäring. En ökad »litersupning» kommer därför att öka frestelserna att använda nykterhetskaféer och liknande publika lokaler vid dryckeslag. Det är sålunda icke osannolikt att frågan om ordningen på dessa lokaler kan bli mera brännande efter spritförsäljningsreformernas ikraftträdande. Det torde icke vara möjligt att genom tillståndsprovning förhindra en sådan utveckling. Huvudvikten måste läggas vid övervakning av försäljningsställen och ett inskridande mot sådana företagare, vilka icke förmå upprätthålla förbudet mot alkoholförtäring.

Länsstyrelsen i Jämtlands län framhåller, att ett genomförande av förslaget otvivelaktigt skulle medföra icke oväsentliga lättnader för både allmänheten och berörda myndigheter.

Överbefälhavaren, som endast ingått på bestämmelserna för militära områden, tillstyrker att det särskilda tillståndsförfarandet för försäljning inom sådana områden avskaffas.

I motsats till nu nämnda remissorgan hävdar *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, att förslaget kan förväntas medföra sämre möjligheter att tillse att de ur ordnings- och nykterhetssynpunkt givna bestämmelserna upprätt-

hålles. Någon häremot svarande förenkling i administrationshänseende vinnas enligt länsstyrelsens uppfattning icke. Länsstyrelsen förordar att den personliga lämplighetsprövningen bibehålles och att prövningen därjämte bör avse lokalernas lämplighet. Prövningen bör emellertid i sin helhet förläggas till polismyndigheterna, varvid det nuvarande anmälningsförfarandet synes kunna bibehållas. Länsstyrelsen anför.

Vad i utredningen anförts därom att det med hänsyn till liberaliseringen av försäljningsbestämmelserna för rusdrycker och öl ej skulle vara konsekvent att bibehålla lämplighetsprövningen synes så mycket mindre vara av betydelse, som denna liberalisering huvudsakligen avser inköpsrätten, medan kravet på personliga kvalifikationer hos dem, som handha försäljningen, i intet fall uppmjukats.

Vad angår den betydelse, lämplighetsprövningen haft ur nykterhets- och ordningssynpunkt, synes det ovedersägligt, att förhållandena å de alkoholfria utskänkningsställena i dessa hänseenden avsevärt förbättrats under de snart trettio år lagstiftningen varit i kraft. Även om brott mot utskänkningsbestämmelserna alljämt förekomma, synas dock de uppenbara missförhållanden, som flestades rådde vid lagstiftningens ikraftträdande, ha försvunnit. Utan tvivel har lagstiftningen varit den väsentliga orsaken hertill.

Lämplighetsprövningens betydelse ligger framför allt däri att den avhåller olämpliga personer från att göra ansökan eller anmälan. Utredningsmannen bestrider att så är fallet under hänvisning till möjligheten att kringgå prövningen genom anlitan av bulvan. Länsstyrelsen har sig emellertid ej bekant, att denna möjlighet begagnats i någon större utsträckning. Lagstiftningens goda verkningar tala också mot riktigheten av utredningsmannens uppfattning.

Utredningsmannen anser, att ett system med övervakning främst genom polisens försorg av bestämmelsernas efterlevnad samt möjlighet till motåtgärder, då missförhållanden visa sig, ur effektivitetssynpunkt är likvärdig med den nuvarande ordningen. Länsstyrelsen kan ej dela denna uppfattning. Polisen är så överhopad av arbetsuppgifter, att den knappast kommer att ha möjlighet att ägna tillräcklig tid åt övervakningsuppgiften särskilt med tanke på den utökning av antalet utskänkningsställen som skulle bli följden. Man måste allvarligt befara, att bestämmelsen härom i stor utsträckning kommer att stanna på papperet.

Länsstyrelsen uttalar även att ifrågavarande ärenden icke har någon nämnvärd betydelse ur arbetssynpunkt för länsstyrelsen. Även för polismyndigheternas del ifrågasättes om åtminstone på längre sikt någon arbetsbesparing uppkommer.

Liknande synpunkter anføres av *länsnykterhetsnämnden i Västernorrlands län*, *poliskammaren i Sundsvall* och *nykterhetsnämnden i Själevads kommun*.

Sveriges nykterhetsvänners landsförbund anför följande skäl för sitt avstyrkande.

Erfarenheten både från vårt land och främmande länder ger vid handen, att rusdryckshandeln kräver ett komplement, som avser utskänkning överhuvud, således även den, som icke avser alkoholdrycker. Den danska lagstiftningen har med en ändamålsenlig systematik täckt hela hithörande område med en lag om restaurangrörelse och handel med starka drycker. Där

har man liksom i Sverige funnit effektiviteten kräva att erforderlig kontroll utövas även över de restaurangrörelser, som sakna rätt att utskänka alkoholdrycker. Liksom i Sverige har man där funnit, att dessa eljest i några fall bli lönnkrogar. Den svenska rättsstatistiken ger dessutom vid handen, att innehavare av nykterhetskaféer i icke ringa omfattning fällts för olaga utskänkning av pilsnerdricka. Genom lagstiftningen 1925 har på detta område nåtts ett tillfredsställande läge i fråga om denna kontroll. På orter, där tidigare olägenheter yppade sig, har tillståndsförfarandet gett en möjlighet att sälla bort olämpliga element ur företagarkretsen. I motsats till vad kontrollstyrelsen menar, har denna uppgift varit en realitet i nykterhetsnämndernas arbete. Och den omständigheten, att endast ett fåtal sökande vägrats tillstånd genom detta förfarande, är inget mått på förfarandets kvantitativa betydelse. Själva tillståndsförfarandet medför nämligen att ansökningar från ett stort antal personer uteblir, vilka betrakta ansökningen som utsiktslös men som under andra omständigheter skulle försöka sig i branschen. Genom 1925 års lagstiftning har man därför enligt landsförbundets mening nått en smidig anpassning till de på förevarande område föreliggande behoven.

Något egentligt missnöje med denna lagstiftning har kontrollstyrelsen icke heller kunnat redovisa. Styrelsens förslag motiveras uteslutande med en hänvisning till en förment principiellt restriktionsfientlig innebörd av de vid 1954 års riksdag vidtagna ändringarna i alkohollagstiftningen. Enligt landsförbundets mening saknar dessa ändringar någon sådan principiell innebörd. Riksdagens beslut innebär visserligen, att man funnit det ur nykterhetssynpunkt olämpligt att upprätthålla den individuella kontrollen i fråga om köpare av rusdrycker, men däremot knappast någon principiell benägenhet att häva kontrollen över de företagare, som äro verksamma på områden, vilka nykterhetspolitiskt äro av betydelse. Det av kontrollstyrelsen anförda skälet saknar därför enligt landsförbundets mening varje giltighet.

Landsförbundet måste därför i motsats till kontrollstyrelsen finna det värdefullt, om bestämmelserna i den nuvarande förordningen med deras av erfarenheten styrkta profylaktiska värde bibehållas vid övergången till de nya reglerna rörande försäljning av spritdrycker, starköl och öl.

Liknande synpunkter anföres av *Sveriges kaférestauratörers riksförbund*, som hävdar att bestämmelserna om lämplighetsprövning bör skärpas och att tillståndstvånget bör kvarstå. Vidare hemställer förbundet att utskänkning av kaffe och läskedrycker endast bör få ske från fast utskänkningsställe. Härvid erinrar förbundet om att rullande barer kräver avsevärt mindre kostnader och att för dessa skapas en konkurrenskraft som icke kan anses rimlig. Enligt förbundets mening finnes anledning befara att det s. k. fickflasksuperiet främjas genom kringföringsservering. Förbundet anför ytterligare bl. a.

Förhållandena ur ordnings- och nykterhetssynpunkt har även enligt vår uppfattning avsevärt förbättrats, men måste vi med beklagande konstatera, att trots vår organisations strävan att sanera på detta område, det idealtillstånd som kontrollstyrelsen redovisar ej existerar i verkligheten. Denna standardhöjning är också avhängig av den fortgående minskning av antalet näringsställen som av olika anledningar ägt rum, vilket å sin sida skapat större lönsamhet och möjliggjort inköp av nya och ändamålsenligare möbler och inventarier.

I frågan om ett anmälningsförfarande bör ingå i ett system där tillståndstvång och lämplighetsprövning slopats förekommer uttalanden i några yttranden.

Länsstyrelsen i Jämtlands län ifrågasätter, om icke den som vill bedriva utskänkning skall åläggas att till vederbörande polismyndighet för känedom översända ett genomslag av sin anmälan till handels- eller näringsregistret.

Distriktskommisarierna vid ordningspolisen i Stockholm framför tanken att polismyndigheten genom handelsregistret underrättas om registreringar av nya rörelser för utskänkning av alkoholfria drycker.

Å andra sidan framhåller *överståthållarämbetet* och *t. f. ordningspolisintendenten i Stockholm*, att ett underrättelseförfarande av sist angiven innebörd icke skulle få större praktisk betydelse. Ämbetet anmärker härvid att övervakningen i första hand kommer att åligga vederbörande distriktpolis.

De i promemorian föreslagna skärpta bestämmelserna om övervakning av utskänkingsrörelserna och om ingripande mot missförhållanden tillstyrkes allmänt.

I flera yttranden förordas emellertid att jämväl nykterhetsnämnd skall åläggas övervakningsskyldighet och få tillträde till utskänkingslokalerna.

Sålunda erinrar *Stockholms stads nykterhetsnämnd* om att nu gällande relativt restriktiva bestämmelser främst tillkom därför att på de s. k. nykterhetskaféerna förekom olaga förtäring av spritdrycker och öl. Även om förhållandena blivit bättre, kan i samband med den nya rusdrycksförsäljningsförordningens ikraftträdande liknande missförhållanden befaras. Särskilt vintertid torde dessa ställen komma att nyttjas av dem som behöver en plats där de kan förtära inköpt sprit. I samband med tillståndsprövningens upphörande kan konkurrensen mellan kaféinnehavarna förväntas öka. Detta torde komma att innebära att åtminstone vissa kaféinnehavare blir mindre nogräknade beträffande kunderna och deras uppförande. Det synes därför angeläget att även kommunal nykterhetsnämnd åläggas att övervaka bestämmelsernas efterlevnad och rapportera överträdelser.

Uttalanden av samma innebörd göres av *länsstyrelsen i Malmöhus län*, *nykterhetsnämnden i Malmö*, *länsnykterhetsnämnden i Göteborgs och Bohus län* samt *Svenska nykterhetsvårdsförbundet*.

Häremot anför *överståthållarämbetet* att den kontroll och de ingripanden som förordningen föreskriver torde böra förbehållas polismyndigheten och länsstyrelsen. Ämbetet underskattar ingalunda betydelsen av att jämväl nykterhetsnämnd aktgiver på missförhållanden inom ifrågavarande näringsgren. Nykterhetsnämndens åligganden enligt 4 § lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård synes ge nämnden anledning att rikta polismyndighetens eller länsstyrelsens uppmärksamhet på företeelser, som kan sättas i samband med utskänkingsrörelser och bör göras till föremål för undersökning ur nykterhetssynpunkt.

Att ingripanden mot missförhållanden skall beslutas av länsstyrelsen tillstyrkes eller lämnas utan erinran i de allra flesta remissvaren.

Länsstyrelsen i Malmöhus län och poliskammaren i Malmö ifrågasätter dock om icke poliskammare i stad borde, i överensstämmelse med vad nu gäller, erhålla befogenhet att förbjuda utskänkings fortsatta bedrivande. Härvid erinrar länsstyrelsen om att i städer med större befolkningstäthet sådana missförhållanden kan tänkas uppstå att ett omedelbart ingripande är nödvändigt.

Poliskammaren i Malmö ifrågasätter även om icke länsstyrelsens befattning med övervakning och ingripanden generellt kunde decentraliseras till polismyndigheterna.

Förslaget att slopa den särskilda b e s i k t n i n g av vissa enklare lokaler som kvarstår efter 1954 års ändringar tillstyrkes allmänt i yttrandena eller lämnas utan erinran.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller emellertid att hälsovårdsstadgans bestämmelser icke alltid medför att besiktning sker av nu avsedda lokaler. Länsstyrelsen ifrågasätter därför om icke den bestämmelse om besiktning som kvarstår efter 1954 års ändringar bör bibehållas. I vart fall anser länsstyrelsen lämpligt att Kungl. Maj:t — på sätt stadgats i rusdrycks- och ölförsäljningsförordningarna — erhåller rätt att utfärda de bestämmelser om beskaffenheten av utskänkingsställe för alkoholfria drycker som kan erfordras utöver vad i livsmedelsstadgan föreskrives om serveringslokal.

I några yttranden förordas uppmjukning av bestämmelserna om s t ä n g n i n g s t i d.

Statens organisationsnämnd erinrar om att den generella bestämmelsen om stängning klockan 22 försetts med vittgående undantag. Nämnden vill starkt ifrågasätta, om det är motiverat att bibehålla tillståndstvånget för övriga utskänkingsfall. Ofta torde i dessa fall polismyndighetens tillstånd ändock erfordras på grund av bestämmelserna i ordningsstadgan (vid nöjes- och danstillställningar o. d.). För återstående fall synes den allmänna ingreppsbefogenheten vid missförhållanden i samband med utskänkningens bedrivande vara tillfyllest.

Länsstyrelsen i Malmöhus län, nykterhetsnämnden i Malmö och Skånes handelskammare förordar att den allmänna stängningstiden förläggas senare, till klockan 23 eller 23.30. Härvid erinras om att teatrar och biografer i allmänhet slutar sina föreställningar efter klockan 22 och att publiken därifrån ofta söker sig till något utskänkingsställe.

Promemorians ståndpunkt att de kvarvarande bestämmelserna bör upptas i en ny förordning om alkoholfria drycker har biträts av *näringsrättsutredningen* och *länsstyrelsen i Stockholms län* samt lämnas i övrigt utan erinran.

V. Departementschefen

Gällande förordning om alkoholfria drycker innehåller tämligen ingripande föreskrifter om utskänknings. Innan sådan rörelse får igångsättas, skall innehavarens lämplighet som regel prövas. På vissa orter sker detta genom ett formligt tillståndsförfarande, i vilket länsstyrelsen beslutar efter remiss till polismyndigheten och nykterhetsnämnden i kommunen. Det ankommer på länsstyrelsen att, efter initiativ av vederbörande kommun, avgöra om sådant tillståndsförfarande skall tillämpas i kommunen. Inom landet i övrigt prövas innehavarens lämplighet av polisen efter särskild anmälan. Detta förfarande, som avslutas med att polisen alltefter prövningens resultat utfärdar eller vägrar anmälningsbevis, innebär i verkligheten också ett tillståndstvång. Härutöver skall innehavaren på grund av annan lagstiftning åtminstone göra anmälan till handelsregistret och hälsovårdsnämnden samt i flertalet fall utverka hälsovårdsnämndens godkännande av serveringslokalen.

Förordningen tillkom år 1925 och innebar väsentliga skärpningar i förhållande till tidigare bestämmelser. Skärpningarna föranleddes i huvudsak av missförhållanden, som framträtt på nykterhetskaféerna, bl. a. såsom en indirekt följd av den några år tidigare införda restriktiva alkohollagstiftningen.

I samband med de år 1954 beslutade reformerna inom nykterhetspolitiken har en avsevärt friare ordning antagits för utskänknings av rusdrycker och öl. I samband med behandlingen av dessa frågor framhölls från flera håll att det vore inkonsekvent att behålla en ingående reglering av den alkoholfria utskänknings. Någon utredning i ämnet förelåg emellertid icke, och ändringarna i förordningen om alkoholfria drycker inskränkte sig till vad som omedelbart föranleddes av den nya lagstiftningen om rusdrycker och öl.

En sådan utredning har sedermera verkställts genom kontrollstyrelsens försorg. Av denna framgår, att förhållandena på området blivit avsevärt bättre. Ingripanden mot alkoholfria serveringar är sällsynta. Utredningen visar också att det icke alls eller sällan förekommer att myndigheterna vägrar utfärda tillstånds- eller anmälningsbevis. Kontrollstyrelsen föreslår, att de nuvarande bestämmelserna om tillståndstvång och anmälningsplikt slopas och att utskänkning av alkoholfria drycker skall vara tillåten under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet. Uppkomsten av dåligt skötta alkoholfria serveringar anses kunna motverkas genom ökade befogenheter och skyldigheter för myndigheterna att ingripa vid missförhållanden.

Förslaget har i allmänhet tillstyrkts vid remissbehandlingen. I enstaka yttranden förordas emellertid att en lämplighetsprövning bibehålles. Härvid har man bl. a. åberopat att blotta förhandenvaron av en sådan prövning utgör en verksam spärr mot att olämpliga personer försöker etablera sig som företagare i branschen.

Vid omläggningen av reglerna om utskänkning av rusdrycker och öl har eftersträfvats att ge den enskilde ökad frihet och ökat ansvar samt att icke upprätthålla andra samhällsingripanden än som är klart motiverade och lätta att tillämpa. Administrativa förenklingar har samtidigt genomförts. Samma principer bör enligt min uppfattning även tillämpas i fråga om utskänkning av alkoholfria drycker. Att undanröja onödiga hinder för försäljningen av alkoholfria drycker ligger vidare, såsom framhållits i promemorian, i linje med strävandena att främja en övergång av konsumtionen från alkoholhaltiga till alkoholfria drycker.

Den förhållandevis ingripande reglering av den alkoholfria utskänkningen som sker genom lämplighetsprövningen och de därmed förbundna administrativa procedurerna kan icke sägas stå i överensstämmelse med dessa principer. Värdet av en sådan anordning torde numera även vara ringa. De missförhållanden som föranledde införandet av lämplighetsprövningen synes i huvudsak ha försvunnit. Vad i de avstyrkande yttrandena anförts om att förhandenvaron av prövningen utgör en spärr mot olämpliga företagare torde visserligen icke helt sakna fog. Betydelsen av denna spärrverkan synes emellertid ha överskattats. Prövningen tar huvudsakligen sikte på att utröna om sökanden har nykterhetsanmärkning eller på annat sätt är diskvalificerad; den är icke förbunden med annan social utredning såsom då fråga är om utskänkning av rusdrycker och öl. Man torde vidare kunna räkna med, att mindre skötsamma personer har svårt att anskaffa utskänkingslokaler och att få nödiga krediter hos leverantörer. Såsom framhållits i promemorian torde missförhållanden i samband med alkoholfria serveringsrörelser kunna i erforderlig utsträckning motverkas genom att myndigheterna erhåller ökade möjligheter och skyldigheter att ingripa.

Jag tillstyrker därför förslaget att avskaffa den lämplighetsprövning som nu är föreskriven för utskänkingsrörelser i allmänhet. Såvitt angår lokalernas beskaffenhet kommer ändå en tillståndsprövning att ske i flertalet fall på grund av livsmedelsstadgans bestämmelser. Det sistnämnda gäller icke blott kafé- och konditorilokaler i vanlig bemärkelse utan även fasta kiosker. Beträffande kiosker, rullande barer o. dyl. må vidare anmärkas, att utskänkning därifrån på allmän plats kräver tillstånd av magistrat eller motsvarande myndighet enligt 2 § ordningsstadgan för rikets städer. Även rörlig försäljning av alkoholfria drycker står under kontroll av hälsovårdsnämnd. De ökade möjligheterna att ingripa mot missförhållanden skall självfallet även stå till buds i fråga om utskänkning från kiosker, rullande barer o. dyl.

Att bibehålla ett anmälningsförfarande torde, av skäl som anförts i promemorian, icke heller vara behövt. Utskänkning av alkoholfria drycker bör sålunda — liksom redan nu utminuterung av dessa varor — i princip vara tillåten under samma villkor som gäller för drivande av handel i allmänhet.

I promemorian föreslås även, att den särskilda tillståndsprövning som nu är föreskriven för militärt område samt i vissa fall då missförhållanden förekommit skall slopas.

Vad förstnämnda fall angår torde tillståndsprövning icke vara erforderlig, och jag kan därför tillstyrka förslaget i denna del. Däremot synes man icke kunna helt avskaffa den prövning som nu är föreskriven för olika fall då missförhållanden förekommit. Om, såsom jag i det följande kommer att förordna, myndigheterna får befogenhet att förbjuda utskänkning av alkoholfria drycker i den lokal eller på den plats där missförhållanden förekommit och förbudet meddelas att gälla tills vidare, får visserligen rörelsen icke upptagas ånyo utan medgivande av den myndighet som meddelat förbudet. Ett sådant förbud utgör emellertid icke hinder för innehavaren att anordna utskänkning på annan plats och skulle exempelvis icke bli effektivt i fråga om flyttbara kiosker och rullande barer. Det synes icke heller lämpligt att en person, som haft rätt till utskänkning av rusdrycker eller öl och på grund av missförhållanden vid utskänkningen gått denna rätt förlustig, skall utan prövning från myndigheternas sida kunna utskänka alkoholfria drycker i samma eller annan lokal. Jag vill därför förordna, att den som var innehavare av utskänkingsrörelse vid tidpunkten för sådant ingripande icke får bedriva utskänkning av alkoholfria drycker, förrän länsstyrelsen i den ort, där han första gången ånyo vill idka sådan utskänkning, lämnar honom tillstånd därtill.

För ingripande mot en utskänkingsrörelse uppställer 1925 års förordning tämligen snäva förutsättningar. Dessa har utvidgats i förslaget. Ingripande skall enligt detta ske om rörelsen icke fyller skäligen krav i fråga om ordning och nykterhet. Åtgärderna omfattar i första hand varning och i andra hand utskänkingsförbud eller, eventuellt, särskilda utskänkingsföreskrifter. Beslutande myndighet skulle bli länsstyrelsen. Den nuvarande befogenheten för lokala organ att verkställa ingripanden har däremot slopats i förslaget. Övervakningen av utskänkningen och bestämmelsernas efterlevnad i övrigt skulle liksom nu utföras av länsstyrelsen och vederbörande polismyndighet.

Vad sålunda föreslagits har i allmänhet tillstyrkts i yttrandena. Flera remissorgan har emellertid framhållit att även nykterhetsnämnd bör åläggas formlig övervakningsskyldighet och erhålla tillträde till lokalerna.

För egen del vill jag instämma i vad som anförts i dessa yttranden. Skyldighet att övervaka försäljningen av alkoholfria drycker bör alltså åvila länsstyrelse, länsnykterhetsnämnd, polismyndighet och kommunal nykterhetsnämnd.

Rätt att besluta ingripanden bör, liksom i gällande förordning, i princip endast tillkomma länsstyrelsen. Om utskänkning av alkoholfria drycker, såsom jag nyss förordat, i allmänhet får igångsättas utan särskild prövning från myndigheternas sida, kan man emellertid icke bortse från att ett snabbt ingripande med försäljningsförbud ibland kan vara nödvändigt. Med tanke härpå förordar jag, i viss anslutning till vad nu gäller, att polismyndigheten skall få meddela provisoriskt utskänkingsförbud, om länsstyrelsens beslut icke utan olägenhet kan avvaktas. Beslutet bör ofördröjligen underställas länsstyrelsen och bör, om länsstyrelsen icke fastställt detsamma inom fjorton dagar, därefter vara utan verkan.

De föreslagna bestämmelserna bör enligt min mening i övrigt jämkas på det sätt att ingripande skall ske, om rörelsen icke uppfyller skäligen anspråk på ordning, nykterhet och trevnad. De krav som kan uppställas i sist angivna hänseende får självfallet avpassas efter rörelsens belägenhet och art i det särskilda fallet.

För att övervakningen skall bli effektiv förordar jag vidare att länsstyrelsen skall erhålla del av anledningar till anmärkning som kommit till annan övervakande myndighets kännedom. Uppgifter om missförhållanden som konstaterats av kommunal nykterhetsnämnd bör dock av praktiska skäl förmedlas av polismyndigheten.

Med här angivna jämkningar tillstyrker jag promemorians förslag angående övervakning och ingripanden.

Gällande förordning föreskriver, att utskänkningslokal i stad, köping eller municipalsamhälle samt — i den mån länsstyrelsen så förordnar — även å annan ort skall undergå särskild besiktning. I samband med den nya lagstiftningen om rusdrycker och öl har emellertid från besiktningstvånget undantagits de lokaler som blivit godkända av hälsovårdsnämnd enligt livsmedelsstadgan. Sådant godkännande meddelas i fråga om flertalet serveringslokaler. Besiktningstvånget skulle endast komma att avse vissa enklare lokaler, där serveringen icke omfattar annat än läskedrycker, saft och bakverk.

I promemorian föreslås att besiktningstvånget helt avskaffas. Därvid har framhållits att även de sistnämnda lokalerna står under hälsovårdsnämndens kontroll. Förslaget har i allmänhet biträtts i yttrandena, och jag finner mig kunna godtaga detsamma.

Såsom förordats i promemorian bör en ny förordning om försäljning av alkoholfria drycker utfärdas. Förslag till en sådan förordning har på grundval av promemorian upprättats inom finansdepartementet. Beträffande de särskilda bestämmelserna torde ytterligare få anföras följande.

1 §.

Förordningen bör i enlighet med vad som föreslagits i promemorian omfatta lättöl samt alkoholfria drycker av alla slag. Detta innebär en viss utvidgning i förhållande till gällande förordning, vari drycker som ej är att anse som tillagade, t. ex. mjölk, är undantagna. Då försäljning av alkoholfria drycker i enlighet med vad som tidigare förordats i allmänhet skall få ske utan särskild prövning, torde anledning saknas att upprätthålla detta undantag.

Med försäljning bör avses detsamma som i rusdrycksförsäljningsförordningen och ölförsäljningsförordningen, d. v. s. allt tillhandahållande som sker mot ersättning. Under utskänkning bör på samma sätt innefattas försäljning till förtäring på stället. Härigenom faller under förordningen de i gällande lagstiftning särskilt anmärkta fallen att alkoholfria drycker mot ersättning tillhandahållas vid allmän sammankomst eller tillställning eller vid sådan tillställning som avses i förordningen den 10 juni 1932 angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i 13 § av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 m. m.

3 §.

I samband med den nya lagstiftningen om försäljning av rusdrycker och öl genomfördes vissa ändringar beträffande stängningstiden för alkoholfria serveringar. Personal matsalar undantogs sålunda från den eljest normalt gällande föreskriften om stängning kl. 22. Denna föreskrift skulle icke heller gälla i fråga om heminackorderingsställen eller kollektivhusmatsalar. Vidare decentraliserades prövningen av frågor om utsträckt tid från länsstyrelserna till polismyndigheterna. De sålunda jämkade bestämmelserna synes väl avvägda. De förslag om ytterligare uppmjukningar och förenklingar som framförts i vissa yttranden kan jag icke tillstyrka utan vill, i anslutning till promemorian, förorda att bestämmelserna med endast vissa smärre formella jämkningar överföres till den nya förordningen.

Enligt lagen den 15 juni 1944 om vad i allmänhet skall med polismyndighet avses skall de uppgifter som i förslaget ålagts polismyndighet tillkomma, i stad med poliskammare, denna och i övriga delar av riket polischefen i orten.

5 §.

Om utskänkning av alkoholfria drycker enligt vad här förordats i allmänhet skall få ske utan särskilt tillstånd eller anmälan, får rörelseidkarna icke såsom nu särskild anledning att sätta sig in i de regler som skall gälla för verksamheten. Med hänsyn härtill synes det påkallat att föreskriva att ett exemplar av förordningen skall finnas tillgängligt å utskänkningsställe. Vid tillsyn över nytillkomna utskänkingsrörelser bör innehavaren göras uppmärksam på bestämmelsen.

6 §.

Bestämmelserna om förtäring- och förvaringsförbud och undantag därifrån erhöll ändrad lydelse i samband med den nya lagstiftningen om försäljning av rusdrycker och öl. De har i enlighet med vad som förordats i promemorian överförts till den nya förordningen utan sakliga ändringar.

7 §.

I denna paragraf upptages de bestämmelser om tillsyn över handeln med alkoholfria drycker som i det föregående förordats. Genom föreskrift i 9 § 3 mom. är sörjt för att länsnykterhetsnämnden, polismyndigheten och den kommunala nykterhetsnämnden erhåller del av beslut som enligt förordningen meddelats av länsstyrelsen. Utan att särskild föreskrift meddelas torde man kunna förutsätta att länsstyrelser och polismyndigheter skall föra erforderliga anteckningar om anmärkningar mot och beslut rörande utskänkingsrörelser för alkoholfria drycker.

8 §.

Bestämmelserna om ingripande mot missförhållanden har i huvudsak redan behandlats tidigare. Avfattningen av 1 mom. ger vid handen att länssty-

relsen efter omständigheterna skall pröva, om varning är tillfyllest eller om försäljningsförbud skall utfärdas. Möjligheten att meddela särskilda föreskrifter, t. ex. om tidigare stängningstid, bör endast användas i undantagsfall. För att ett försäljningsförbud icke skall kunna kringgås genom bulvan, bör det riktas mot lokalen eller platsen för utskänkningen. Det synes i allmänhet lämpligt att förbudet meddelas att gälla tills vidare. Härigenom vinnes, såsom tidigare framhållits, att försäljning av alkoholfria drycker i samma lokal eller på samma plats icke kan återupptagas utan medgivande av länsstyrelsen. Hinder för att meddela förbud för viss tid föreligger dock icke.

Av skäl som förut angivits bör ett förbud mot utskänkning medföra att den som innehade rörelsen vid den tidpunkt då länsstyrelsen — eller, i fall som avses i 2 mom., polismyndigheten — meddelat förbudet, överhuvudtaget icke får utskänka alkoholfria drycker förrän länsstyrelsen i den ort, där han första gången ånyo vill idka sådan utskänkning, lämnar honom tillstånd därtill. En bestämmelse av denna innebörd har upptagits i 2 § andra stycket.

Bestämmelserna i förevarande paragraf är utformade huvudsakligen med tanke på förhållandena vid utskänkning. De omfattar emellertid också de sällsynta fall då ett ingripande mot en utminuteringsrörelse kan bli aktuellt.

9 §.

Enligt 16 § gällande förordning må klagan ej föras över länsstyrelses beslut, varigenom försäljningsförbud fastställts eller meddelats. Någon motsvarande klagospärr finnes icke i de nya förordningarna om rusdrycker och öl. Då hithörande beslut, exempelvis ett förbud mot utskänkning av alkoholfria drycker, kan vara synnerligen kännbara för den som träffas därav, vill jag förorda att alla beslut av länsstyrelse som meddelas med stöd av den nya förordningen får överklagas hos Kungl. Maj:t.

10 §—12 §.

Ansvarsbestämmelserna har utarbetats efter samma principer som motsvarande bestämmelser i rusdrycks- och ölförsäljningsförordningarna. Beträffande 10 § 2 mom., som kriminaliserar överträdelser av förtäring- och förvaringsförbuden, må anmärkas att dessa förbud, såsom framgår av 6 §, knutits till den faktiska förekomsten av alkoholfri utskänkning och således gäller även i det fall att någon bedriver utskänkning trots förbud. Straffet för innehavare eller anställd som överträtt förtäring- eller förvaringsförbudet är, i enlighet med vad som beslutats redan i samband med nykterhetsreformen, bestämt till dagsböter.

Övergångsbestämmelserna

Den nya förordningen bör träda i kraft den 1 oktober 1955 samtidigt med den nya alkohollagstiftningen. Detta medför att de år 1954 beslutade ändringarna i 1925 års förordning aldrig kommer att tillämpas.

Av praktiska skäl synes alla gällande medgivanden till utsträckt tid böra erhålla fortsatt giltighet efter nya förordningens ikraftträdande, intill dess den myndighet som därefter har beslutanderätten, d. v. s. polismyndigheten, annorlunda bestämmer. Motsvarande bör gälla beslut om inskränkning av utskänkningstid och förbud mot utskänkning.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition föreslå 1955 års riksdag att antaga inom finansdepartementet upprättat förslag till *förordning om försäljning av alkoholfria drycker*.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Ulf Thorselius